
Çevrenin En Güzel Dostu: Özgürlük^o

John Semmens^{oo}

Her yıl 22 Nisan'da dünyanın değişik yerlerinde Dünya Günü kutlamaları yapılmaktadır. Bu kutlamalar, gezegenimizin durumu üzerine düşünmek için bir hatırlatıcı olarak hizmet görebilir. Bazıları, yeryüzünün büyük bir tehlike içinde bulunduğuna ve iktisadî kalkınma ve teknolojiyi sınırlandırmaya yönelik katı önlemlerin korku verici bir gelecekte kaçınmak için zorunlu olduğuna inanmaktadır. Bu önlemlere, üç temel kavram rehberlik etmektedir.

Bu kavramlardan ilki, “sürdürülebilir kalkınma”dır. Buradaki fikir, yenilenebilir tabii kaynaklarının kullanımını en aza indirerek gelecek kuşaklara daha fazla tabii kaynak bırakılmış olacak. Bu fikir kulağa hoş gelse de hükümet sınırlandırmalarıyla hayata geçirmeye uğraşırken bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Her şeyden önce, “tabii kaynak” diye bir şey yoktur. Neyin bir kaynak olduğunu tabiat değil; insan istekleri ve zekâsı belirler. Bu anlamda, bütün kaynaklar, insan ürünüdür. Saçmalamayınız! Yeryüzündeki petrolü insan değil, tabiat yaptı.

Petrolü bir kaynak haline getiren şey onun maddesi/cevheri değildir. Petrolün bir kaynak olmasını sağlayan, onun, tahsis edilebildiği kullanımınıdır. Mülkiyetinizde petrol bulunmasının kötü bir şey olduğu günler vardı. Bu durum, çiftlik

^o “Freedom is the Environments Best Friend”, *Ideas on Liberty*, Cilt: 57, No: 3, Nisan 2007.

^{oo} John Semmens, Arizona, *Laissez Faire Enstitüsü*'nde ulaşım politikası analizcisidir.

hayvanlarını zehirleyebiliyor ve temel ekin alanlarını harabeye çevirebiliyordu. O zamandan bugüne insanın beyin gücü, bu maddenin, motorlu araçlar için bir yakıt ve -başka şeylerin yanı sıra- plâstikte bir girdi olarak güzelce nasıl kullanıma konulacağını belirlemiştir.

Petrolün, şimdi olduğu gibi, gelecekte de hayâti bir madde olup olmayacağı bilinmemektedir ve muhtemelen de olmayacaktır. Teknoloji tarihi, yeni yöntemlerin, sürekli olarak eski yöntemlerin yerini aldığını göstermektedir. On binlerce yıldır insanlar, yürüyerek seyahat ettiler. Binlerce yıl da araçları sürmek ve çekmek için hayvanları kullandılar. Son yüz yıldır, benzinle çalışan araçlar kullanılmaktadırlar. Benzinin kullanıma girmiş olmasıyla birlikte elde edilen verimlilik, galon başına daha fazla yolcu ve yük taşınarak sağlanan kârla, sürekli olarak “artmıştır.”

Benzinle çalışan araçların alternatifleri geliştirilmektedir. Bir dönem gelir, benzin de atın akıbetine maruz kalarak temel ulaşım gücü kaynağı olarak tartışmanın dışına çıkabilir. Böylece, gelecekte ihtiyaç duyulacağı şeklindeki bir tahmin çerçevesinde şimdi önemli kaynaklar olarak değerlendirilebilecek petrol ve diğer maddeleri koruma, anlamsız hâle gelebilir.

Gelecek için kaynakları koruma, ilerleme üzerinde gereksiz baskılar yaratabilir. Yaklaşık iki yüz yıl önce gerçekleşmiş Sanayi Devriminden bu yana sürekli zenginleşmeye dönük bir eğilim(?) sözkonusudur. Sonraki nesiller, önceki nesillerden daha zengin olmuşlardır. Koşullar, bir sonraki neslin hayat standadını, şu an bizim keyfini çıkardığımızdan daha yüksek düzeyde karşılayabilecek kadar iyi gözükmektedir.

Bu yüzden, görece yoksul sayılan bugünkü neslin daha zengin olması muhtemel gelecek nesle dönük olarak tasarrufta bulunmasını istemek, pek de adil gözükmemektir. Bu durum, özellikle, hâlen yoksulluk içinde yaşamlarını sürdürenlerden tasarruf beklenildiğinde daha da artmaktadır. Geçimliği “sürdürme”, sizin tipik Amerikan çevreci eylemcinizin görelî olarak konfor içindeki bir yaşamı sürdürmesinden daha az çekilebilir. Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşananların pek çoğu, petrol gibi hammaddelerin satımına bağımlıdır. Onlar, ekonomilerini büyütme yardımı için satın alınabilir yakıtla bel bağlarlar. Kaynakların elde edilebilirliğini azaltan veya fiyatını yükselten önlemler, Batıdaki zengin insanlarla karşılaştırıldığında bu yoksul insanların üzerinde daha fazla yük olmaktadır.

Çevreci felâket tellallarının ikinci önemli kavramı, “ihtiyatlılık ilkesi” olarak da adlandırılır. Bu ilke, bir miktar riske sebep olan herhangi bir şeyin, meydana gelmeden önce engellenmesini ifade etmektedir. Bu düşünme biçimine göre, ancak, makûl bir şüphenin ötesinde güvenli olduğu ispatlandığında riskli bir davranışa veya faaliyete izin verilmelidir.

Çevreci çığırkanların genetik olarak değiştirilmiş gıdalara karşı protestosu, ihtiyatlılık ilkesinin uygulamada karşımıza çıkan bir örneğidir. Bilim adamları

artık daha tercih edilebilir özellikleri, gıdanın içine yönlendirmek için gen eklemeyi (*gene-splicing*) kullanabilirler. “Altın renkli pirinç”, bu teknikle geliştirilmiş ürünlerden bir tanesidir. Genetiği değiştirilmiş bu pirinç, bitki içinde daha fazla A vitamini içermektedir. Bunun faydası, pek çok Üçüncü Dünya ülkesinde olduğu gibi diyetleri büyük ölçüde pirince bağlı olan insanların, körlükten korunmak için bu vitaminden yeterli miktarı almalarını mümkün kılmasıdır. Bu, alelade pirinci yiyen herkesin kör olacağı anlamına gelmez. Ama Üçüncü Dünya ülkelerindeki çocukların ne yazık ki önemli bir bölümü, diyetlerindeki A vitamini eksikliğinden dolayı kör olmaktadır.

Fayda sağlayıcı katkılarına rağmen altın renkli pirinç, hâlâ çok sayıda çevreci felâket tellalı için genetiği değiştirilmiş “Frankenştayn gıdası (*Frankenfood*)”dır. Altın renkli pirinci elde etmek için gerekli olan gen ekleme, tabii değildir. Önceden öngörülemeyen neticeler ortaya çıkabilir. İhtiyatlılık ilkesi taraftarlarının iddiasına göre, gen eklemenin, gıda arzının içinde yaygın bir biçimde kullanılmasından önce tamamen güvenli olduğu ispatlanırsa, daha iyi olacaktır.

Vitaminlere, minerallere ve şifalı besinlere sahip bol gıda arzlarını ikame edebilen zengin ve hayli iyi beslenen kimseler için yeni, denenmemiş, genetiği değiştirilmiş gıdalar konusunda ihtiyatlı olmak kolaydır. Hiç kimse, bu insanların yeni gıdaları yemesi gerektiğini söylemiyor. Ama sürekli kötü beslenmenin tehlikesi içinde yaşayanlar için, genetiği değiştirilmiş gıdaların tamamen güvenli olduğu konusunda daha fazla delil bulunmasını beklemek, o kadar da kolay değildir.

Dahası, genetiği değiştirilmiş gıdaların bugünün bir yeniliği olduğu fikrine sahip olmak, şimdilerde elde var bir diyerek kabul ettiğimiz pek çok tarımsal ürünü üretmiş olan insanın binlerce yıldır genetik olarak tabiatın işine karıştığını göz ardı etmek demektir Bizim sütümüzü üreten inek türlerinin özgür ve vahşice hareket ettikleri bir dönem hiç olmadı. Modern süt inekleri, bu yaratıkların genetik yapıları değiştirilmiş binlerce yıllık seçili/kılı kırk yaran melezleştirilmesinin bir neticesidir.

Melez Mısır

Aynı hikâyeye, pikniklerde yediğimiz/kemirdiğimiz koçandaki mısır hakkında da anlatılabilir. Amerikan Kızılderilileri, dikkatle seçilmiş yabancı otların çapraz döllenmesiyle bu melez mısırı yetiştirdiler. Veya yularınızın ucundaki Meksika köpeğini öfkeliendiren şey nedir? Hiç bir grup Meksika köpeğini, av yakalarken gördünüz mü?

Hakikat şu ki, insanlar, binlerce yıldır diğer canlı varlıkları genetik olarak değiştirmişlerdir. Daha önceki yöntemler, hakikaten, modern gen ekleme yöntemlerinden daha az tahmin edilebilir ve daha fazla zaman tüketen yöntemlerdi. Her zaman yapmış olduğumuz şeyi yapıyoruz, yani dünyayı isteklerimize daha yatkın hale getirmek için değiştiriyoruz.

Eğer ihtiyatlılık ilkesi taraftarları mağarada yaşayan atalarımızın arasında yaşamış olsalardı, muhtemelen, ateşin kullanılmasına mani olmaya çalışacaklardı. Ateş, tehlikeli ve kirleticidir. Ateş pek çok kullanımda modern bir ikame olan nükleer enerjiyle karşılaştırıldığında, daha fazla insanı öldürmüş olduğu görülür. Yine de, çevreci çığırkanlar, bugün bile kömür yakılarak çalıştırılan elektrik santralının nükleer enerjiyle üretilen elektrik santraliyle değiştirilmesine karşı çıkarlar.

İhtiyatlılık ilkesi, yeni ve denenmemiş olan hakkında sağlıklı bir kötümserliği benimser (her şeyden önce, pek çok yeni fikir bir başarısızlık hikâyesidir ancak az sayıda yeni fikir nihâî olarak başarıya ulaşır) ve onu yarar sağlamayan bir korkuya dönüştürür. İlerleme, şeyleri daha iyi hale getirme çabalarımızda hesaplanmış riskler üstlenmemizi gerektirir. Bu anlamda bilim ve teknolojinin başarıları, bir güven kaynağı olmalıdır. İnsan aklı şaşırtıcı bir araçtır; akıldışı korkularla bağlantılı hale getirilmemelidir.

Çevreci lobinin üçüncü önemli kavramı, önemli kararlarda “ilgilelerin (*stakeholder*) katılımı”nın gerekli olduğu düşüncesidir. Alıcılar ile satıcılar arasındaki müzakereler, katılımcılık açısından yetersiz kabul edilir. Üçüncü taraflar, işe karışmak ve işlemler için farklı şartları dikte etmek istemektedirler.

Piyasada alıcılar ile satıcılar birbirlerini bulurlar ve gönüllü olarak ürün ve hizmetler için para alış-verişi yapma konusunda anlaşmaya varırlar. Taraflardan hiçbiri diğerini para karşılığında alış verişe zorlayamaz. Sonuçlanmadan önce her iki taraf da bir işlemi reddetmek veya bir işlemden caymak konusunda özgürdür. Alıcılar, genellikle, eğer tatmin değillerse ticarî eşyayı geri iade edebilir ve paralarını geri alabilirler.

Piyasa işlemlerinde gönüllü katılımcıların (örneğin, elektriği işyerlerine ve evlerde oturan tüketicilere satan kömürle çalışan bir elektrik santralinden çıkan dumanı) temizlesin diye başkaları için kirlilik yarattıkları üzerinde ısrar etmeleri meşru olsa da; bundan zarar gören diğerlerinin, zorunlu olarak, işlem şartları bakımından eşit veya hâkim bir konumda olmaları gerektiğini söylemek gerekmez.(?)

Böcek ilâcı DDT örneğini düşünün. Eğer DDT Üçüncü Dünyada, sıtma taşıyan sivrisineklerle mücadele etmek için kullanılsaydı, yaşam kurtarabileceği pek çok yer vardı. Tahminen yılda iki milyon ölüm, sıtmadan kaynaklanmaktadır. Sıtmadan etkilenen bu alanlardaki kamu sağlığı çalışanları DDT almak istiyorlar. DDT’yi üretmeye istekli şirketler var. Ama çevreci muhitten gelen “ilgililer”, bu ürünün ticaretinin yasaklanması konusunda hükûmetler üzerinde daha etkili olmuşlardır.

DDT, vahşî kuşlar arasında yumurta kabuklarını inceltmeye yönelik muhtemel katkısı dikkate alınarak yasaklandı. Kuşlar arasında kitlesel ölümlerin olacağı tahmin edildi; eğer tahminler gerçekleşirse, bahsedilen konuya ilk olarak dikka-

timizi çeken Rachel Carson'un dediği gibi bu bizleri, "sessiz bir bahar" anlamına gelecek bir noktaya götürecekti. DDT'nin insanlara zararlı olduğuna dair bir kanıt yoktur.

Vahşî kuşları koruma, kıymetli bir amaçtır. Bu hedefe insanlara zarar vermeden ulaşılabildiği takdirde çok fazla itiraz gelmeyecektir. İnsanların yaşamı pahasına vahşî kuşları koruma, gerçi, daha az savunulabilir bir düşüncedir. Sıtmanın tahribatlarından büyük ölçüde emin olan bir Amerikanın güvenliği açısından bakıldığında, DDT'yi yasaklamanın risk/ödül değiş-tokuşu (*trade-off*) kabul edilebilir gibi gözükabilir. Aynı değiş-tokuş, sıtmanın asıl öldürücü olduğu bölgelerde kabul edilebilir olmaktan hayli uzaktır. Bu bölgelerde yaşayan insanlar, yaşamlarını korumak için DDT kullanma konusunda özgür olmalıydılar. Çevreci "ilgililer" in müdahalesi, bu özgürlüğe mani olur (Maalesef, tutumlarda bir takım değişimler yaşanmıştır ve Dünya Sağlık Örgütü bugün, DDT'nin bazı kullanımlarını cezalandırmaktadır).

Çevrecilerin Düşüncelerini Bir Kenara Bırakmak

Çevreci felâket tellalları gerici bir tavır içindedirler. Eğer herhangi bir şey yeryüzünü tehdit ediyorsa bu, bilim ve ilerlemeyle ilgili gizli bir barikattır. Geçimliliğin eşiğinde yaşayan insanlar, çevreyi korumaya güç yetiremezler. Onlar enerjilerini hayatta kalmak için harcarlar. Zenginler, çevreyi koruma üzerine düşünmeye muktedirlerdir. Çevreci çığırtkanlar tarafından talep edilen önlemler, ilerlemeyi yavaşlattığı ölçüde, çevreye de zarar verir.

Teknolojinin, insan isteklerini karşılamak ve çevreyi korumak için en iyi seçeneği sağlaması, ABD'de çevresel iyileştirme konusunda kaydedilen ilerlemede apaçık görülmektedir. Neredeyse her ölçüm, kirliliğin azalmaya başladığını ve tabiatın tekrar geri döndüğünü göstermektedir.

Birkaç yıl önce, -Lexington, Concord ve Massachusetts, Battle Road'daki "yuvanlık dünyaya kulak verme girişimi"nin tarihî bölgesini ziyaret ettim. Bu yer, ağaçlar ve yeşilliklerle doludur. Park görevlileri, 1775'te bu alanın şimdi görülen yeşillikten yoksun olduğunu belirttiler. Ağaçlar, tarım yapmak için kesilmişti. Bu dönemde tarım, bugünle karşılaştırıldığında o kadar az verimli bir faaliyetti ki, nüfusun % 80'i, ulusun beslenmesi için gerekli erzakı sağlamaya çalışıyordu. Kırsal alanın geniş kıraç alanları, bir zorunluluk olarak, bu çağın düşük rekolteli ürünleri için tesviye edildi.

Teknoloji, bütün bunları değiştirmiştir. Böcek ilaçları ve genetiği değiştirilmiş tahıllar, daha fazla sayıda sebze ve meyveyi böceklerden korumamızı; gelişmiş ulaşım, daha fazla sayıda gıdanın bozulmadan önce piyasaya ulaşmasını; buzdolabı, gıdanın daha uzun süre tüketilebilirliğini mümkün kılmıştır. Sonuç olarak, tarım için ihtiyaç duyulan işgücünün oranı, % 2'ye düşmüştür. Massachusetts'in tarım alanlarınının tekrar ağaçlanmasına(?) izin verilmiştir.

Bu, gezegenin geri kalanını korumak için bir modeldir: Daha iyi bir dünya için insanlık dehası kullanılsın diye düşünce ve ticaret özgürlüğüne izin verin!

Çeviren: Yusuf Şahin

Ekonomik Özgürlük ve Gelişme
Wolfgang Kasper

Ekonomik büyümenin sebebi nedir: Yatırım mı, eğitim mi, yenilik mi, gelişme mi ya da başka bir şey mi? Bu faktörler üzerine yoğunlaşmak başka bazı soruları akla getirir: İnsanlar neden yatırım yaparlar; neden öğrenirler, neden bazı toplumlar yeniliklere açıkken diğerleri değildir? Bu tarz davranış farklılıkları “kurum” dediğimiz bir grup koordinasyon kurallarındaki farklılıklardan kaynaklanır. Bu eser, yeni ve hızla yayılan Kurumsal İktisat disiplininin temel bakış açısını anlatmaktadır. Ayrıca, kitap özelde, özgür, barışçı ve adil bir toplumun olduğu kadar genel maddi ilerlemenin de temeli olarak kabul edilen “kapitalizmin anayasası”nı açıklamaktadır.

Her gün giderek daha açık bir hâle geliyor ki, özgür ve açık toplumlarda yaşayan insanlar ekonomik sistemin planlı ve kontrol altında tutulduğu yerlerdeki insanlardan nispi olarak daha fazla ekonomik büyüme yaratıyorlar. Dünyadaki tüm fakirliklerin nedenini küreselleşme olarak gösterenlerin açıklamalarıyla yetinmeyenlere Wolfgang Kasper ekonomik özgürlük ve gelişme arasındaki güçlü bağı tatmin edici bir şekilde ortaya koymaktadır.

LiBeRtE
